

ISKUSTVA O RAZVOJU ZADRUGARSTVA I KOOPERACIJE NA PODRUČJU SLAVONSKO-BARANJSKE REGIJE

Poljoprivrednici na području Slavonsko-baranjske regije raspolažu značajnim zemljišnim, stočarskim, materijalnim i drugim potencijalima. Međutim, radi nedovoljne organiziranosti ovi potencijali nisu dovoljno iskorišteni.

Prema podacima statističkih zavoda i asocijacija poljoprivrednika, poljoprivrednici raspolažu sljedećim osnovnim kapacitetima:

Zemljišni kapaciteti — Stanje 31. V 1976.

Kategorija zemljišta	Površina ha	% strukt. obradivih površina
— oranice i vrtovi	326.943	87,5
— voćnjaci	7.953	2,1
— vinogradi	7.158	1,9
— livade	31.605	8,5
OBRADIVA POVRŠINA:	373.659	100,0

Ove površine u odnosu na ukupne obradive površine iznose 62%.

Prema procjenama poljoprivrednici raspolažu na dan 31. XII 1976. godine sljedećim stočnim fondom:

— krave i steone junice	91.000 komada
— krave muzare	79.800 komada
— podmladak goveda za priplod	12.000 komada
— goveda u tovu	20.000 komada
— krmače i suprasne nazimice	50.000 komada
— podmladak svinja za priplod	12.000 komada
— svinje u tovu	200.000 komada
— radni konji	34.000 komada

Također prema procjenama poljoprivrednici raspolažu s 31. XII 1976. godine sljedećom osnovnom mehanizacijom:

— traktora	14.000 komada
— žitnih kombajna	1.060 komada

Pored ovog broja asocijacije poljoprivrednika raspolažu za potrebe sela s 350 traktora i 377 žitnih kombajna.

Prema podacima na području Slavonsko-baranjske regije ima oko 106.000 poljoprivrednih i mješovitih domaćinstava, od čega su oko 70% čista poljoprivredna domaćinstva. Također prema podacima preko 60% domaćinstava posjeduje do 3 ha obradivih površina.

Savo Jakšić, dipl. inž.

Zadružni savez Slavonije i Baranje Osijek

U ratarstvu se u posljednje 4 godine ostvaruju slijedeći prinosi na 1 ha:

U s j e v	Godina proizvodnje			
	1973.	1974.	1975.	1976. procjena
— pšenica	28,90	37,00	27,40	38,7
— kukuruz	40,37	44,90	47,03	44,5
— šećerna repa	331,50	399,60	320,30	395,1
— suncokret	23,15	16,00	11,58	13,8

Od oraničnih površina u privatnom vlasništvu kooperacijom je obuhvaćeno oko 30%.

Pored pšenice, kukuruza, šećerne repe i suncokreta, kooperacijom je obuhvaćen pivarski ječam, konoplja, soja, duhan, nešto povrća i krmno bilje. Od stočarskih proizvoda naročito je zastupljena proizvodnja mlijeka, tovnih teladi, junadi i svinja.

Od ukupne proizvodnje u stočarstvu kooperacijom je obuhvaćeno oko 30% proizvodnje mlijeka ili 55 milijuna litara, a godišnje se utovi u kooperaciji između 25.000 — 30.000 komada junadi i 320.000 — 350.000 komada svinja.

Upoređujući nivo proizvodnje koji ostvaruju poljoprivrednici s rezultatima društvenog sektora, onda je to kod pšenice, kukuruza i šećerne repe niži prinos za oko 20 — 30% na privatnom sektoru, zavisno od pojedine godine, a proizvodnja mlijeka po kravi niža je u prosjeku za oko 40%.

Ovi podaci pokazuju prosječna kretanja u selu Slavonsko-baranjske regije. Međutim, kada se posmatraju rezultati po užim područjima, odnosno pojedinim asocijacijama poljoprivrednika, onda su uočljive prilično značajne razlike, što opet ovisi od materijalnih i kadrovskih mogućnosti pojedinih organizacija kao i njihovo organiziranosti.

Prema najgrubljim procjenama, a uz uvjet da se selo bolje organizira u proizvodnji i na tržištu, postoji realna mogućnost da se u relativno kratkom roku obuhvati 50% obradivih površina u organiziranoj proizvodnji, a u stočarstvu gotovo 100%.

Obzirom na usitnjenost zemljišnog posjeda, gdje veliki broj domaćinstava ne može osigurati egzistenciju u ratarstvu, a postoji potreba stalnog povećanja produktivnosti rada i proizvodnje većih količina hrane, smatramo da je neophodna orijentacija poljoprivrednika na razvoj ukupne privrede sela, a u tome posebno:

- intenzifikacija ukupne poljoprivrede s posebnim akcentom na proizvodnju industrijskog bilja, povrća, voća i grožđa,
- na stočarsku proizvodnju (mlijeko, meso, jaja, vuna i krzno)
- na razvoj kućne radinosti, turizma, ugostiteljstva, trgovine, zanatstva i industrije, prvenstveno putem njene dislokacije.

Također smatramo neophodnim razvoj infrastrukture sela. Ovakav razvoj sela postupno bi izjednačio uvjete života na selu s gradskim stanovništvom, a pokretljivost stanovništva znatno bi se smanjila, što ima višestruko značenje.

Prema usvojenom programu razvoja poljoprivrede sela Slavonsko-baranjske regije za razdoblje 1976 — 1980. g. planira se slijedeća proizvodnja ukupno i u kooperaciji, i to:

*PROIZVODNJA
ukupno i u kooperaciji na individualnom poljoprivrednom posjedu 1975. i 1980. godine.*

Red. broj	Naziv	Jedin. mjere	Ukupno		U kooperaciji			
			1975.	1980.	1975.	1980.		
			Indeks	Indeks	Indeks	Indeks		
A Oranične površine								
1.	Pšenica	ha	330.660	316.800	95	118.358	196.956	196
	— površina	ha	51.742	60.800	117	14.008	37.906	271
	— prinos	q/ha	27,40	38,20	139	31,80	43,0	135
	— proizvod.	vagona	14.175	22.903	162	4.457	16.300	366
2.	Kukuruz	ha	147.482	122.200	83	28.053	70.000	250
	— površina	ha	47,03	56,00	119	54,70	60,0	110
	— prinos	q/ha	69.364	68.435	99	15.335	42.000	274
	— proizvod.	vagona	4.349	11.100	255	4.349	11.100	252
3.	Šećerna repa	ha	320,30	426,90	133	320,30	426,9	133
	— površina	q/ha	13.930	47.390	340	13.930	47.390	340
	— prinos	vagona	14.079	18.000	128	14.079	18.000	128
4.	Suncokret	ha	11,58	24,00	207	11,58	24,00	208
	— površina	q/ha	1.630	4.328	266	1.630	4.328	266
	— prinos	vagona	4.832	5.000	103	4.832	5.000	103
5.	Ječam pivar.	ha	23	28	122	23	28	122
	— površina	q/ha	1.130	1.398	124	1.130	1.398	124
	— prinos	vagona	2.408	3.000	125	2.408	3.000	125
6.	Duhan	ha	16	20	125	16	20	125
	— površina	q/ha	390	600	154	390	600	154
	— proizvod.	vagona						
7.	Ostalo indu- strij. bilje	ha	34.423	21.950	64	25.817	21.950	85
	— površina	ha	42.288	47.400	112	18.812	20.000	106
8.	Krmno bilje	ha	29.057	26.650	92	6.000	10.000	101
9.	Povrće	ha	440.750	635.600	144	265.517	635.600	240
	— površina	kom.	30.826	36.700	119	20.529	36.760	179
10.	Tovne svinje	kom.						
11.	Tovna junad	kom.						
12.	Brojleri u kooperaciji	000 kom.	1.349	3.100	230	1.349	3.100	230
13.	Mlijeko u kooperaciji	000	54.954	86.500	157	54.954	86.500	157

Također je razrađena programska orijentacija razvoja sela Slavonsko-baranjske regije za period 1976 — 1985. godine u vidu radnog materijala, a u toku 1977. godine trebala bi dobiti konačan oblik i planira se njeno usvajanje od nadležnih organa i organizacija od mjesne zajednice, općine i regije.

Ova programska orijentacija po svom sadržaju obuhvata slijedeće:

- I Uvod
- II Poljoprivredna proizvodnja i faktori koji utječu na proizvodnju
  1. Socijalno-ekonomski sastav stanovništva na selu kao radni potencijal
  2. Kretanje obradivih površina u privatnom vlasništvu
  3. Kretanje osnovnog stada stoke u privatnom vlasništvu
  4. Mehanizacija poljoprivrede sela
  5. Biljna proizvodnja
  6. Stočarska proizvodnja
  7. Investicijska ulaganja
- III Poslovno udruživanje u reprodukcijске cjeline
- IV Razvoj zanatstva i održavanja mehanizacije
- V Razvoj kućne radinosti
- VI Razvoj ugostiteljstva i seoskog turizma
- VII Razvoj trgovine u selu
- VIII Razvoj industrije u selu
- IX Osposobljavanje postojećih organizacija na selu i osnivanje novih kao nosilaca razvoja agroindustrijskih društvenih kretanja na selu.

Tako nismo zadovoljni postignutim rezultatima u organiziranosti poljoprivrede sela, zahvaljujući postojanju organizacija poljoprivrednika, poljoprivredno-industrijskih kombinata, te prehrambene industrije i drugih, ipak su postignuti rezultati vrlo značajni.

Prema stanju krajem 1976. godine na području Slavonsko-baranjske regije djeluje 35 poljoprivrednih zadruga i 50 osnovnih organizacija udruženog rada kooperacije. Pored ovih organizacija kooperaciju izravno organiziraju još Poduzeće »Duhan« Podravska Slatina, Veterinarska stanica Slavonski Brod i Vinkovci, »Zdenka« Mijekarska industrija Veliki Zdenci, neke vinarije i drugi, u okviru svojih djelatnosti. Putem organizacija poljoprivrednika na poslovima unapređenja poljoprivrede sela uključuju se poljoprivredne i veterinarske stanice, Poljoprivredni institut Osijek, radne zajednice poslovnih udruženja i drugi.

U IPK Osijek i PIK-u Vukovar OOUR kooperacije osnovale su radne organizacije kooperacije na području općina gdje djeluju, tako da postoji Radna organizacija kooperacije u Osijeku, Donjem Miholjcu, Našicama, Podravskoj Slatini i Vukovaru.

Na području Općine Beli Manastir i Slavonski Brod tamošnje poljoprivredne zadruge i OOUR kooperacije, prehrambena industrija, poljoprivredne i veterinarske stanice i drugi, udružili su se u poslovne zajednice s osnovnim ciljem unapređenja poljoprivredne proizvodnje na selu i dugoročnim poslovnim povezivanjem primarne proizvodnje i prerade.

U toku je daljnji proces poslovnog povezivanja na području Slavonsko-baranjske regije i to:

1. Poljoprivredne organizacije i prehrambena industrija kao i neke prometne organizacije udružile su se u Poljoprivredno-prehrambeni sistem Osijek, s ciljem planiranja zajedničkog razvoja
2. Proizvođači i prerađivači mesa, mlijeka i stočne hrane udružili su se u Poslovnu zajednicu
3. Proizvođači šećerne repe i šećera udružili su se također u Poslovnu zajednicu.

Ovo su samo neke poslovne zajednice u koje su udružene i organizacije poljoprivrednika, te nauka i primjena nauke, a osnovat će se i druge. U toku je priprema transformacije poslovnih udruženja u poslovne zajednice. Slavonsko-baranjski proizvođači daju punu podršku inicijativama za poslovno udruživanje na širem planu, kako bi se na taj način mogla bolje organizirati proizvodnja, prerada i promet, te što prije postigla stabilnost na tržištu, odnosno planska proizvodnja.

Značajan doprinos za brže i bolje organiziranje poljoprivrednika daje Zakon o udruženom radu, čije posebno značenje za poljoprivrednike se ogleda u tome što ovaj dio tretira kao sastavni dio cjeline udruženog rada i što pravno postavlja u isti položaj radnika u udruženom radu i poljoprivrednika u udruženom radu.

Činjenica da poljoprivrednici još uvijek nisu u dovoljnoj mjeri uključeni u udruženi rad i sistem samoupravnih i dohodovnih odnosa, ukazuje da je neophodno akcije usmjeriti u pravcu prevazilaženja ovakvog stanja, što je objektivno moguće postići dosljednom primjenom odredaba Zakona o udruženom radu.

Da bi navedene uspješno obavili, neophodno je na svim nivoima (regije, općina, organizacija poljoprivrednika) utvrditi programe provođenja utvrditi programe provođenja odredaba Zakona o udruženom radu i osnovati radna tijela (odbore, radne grupe, komisije) za provođenje utvrđenog programa i praćenja primjene odredaba Zakona o udruženom radu. Ovo je potrebno učiniti zbog toga što na osnovi Zakona o udruženom radu ne dolazi automatski do udruživanja sredstava i rada, ali se daju osnove koje, ako se primijene u organizacijama, moraju i konkretno dovesti do udruživanja rada i sredstava.

Prilikom primjene odredaba Zakona o udruženom radu i izrade Samoupravnog sporazuma o udruživanju poljoprivrednika i drugih samoupravnih općih akata moramo imati u vidu da ovi akti sadržajno moraju osigurati poljoprivrednicima realizaciju prava utvrđenih odredaba Zakona o udruženom radu, a prije svega ostvarivanje prava na samoupravljanje u organizaciji

poljoprivrednika i učešće u dijelu čistog dohotka takve organizacije. Ovi samoupravni opći akti moraju jasno utvrditi osnove i mjerila za učešće poljoprivrednika u dijelu čistog dohotka organizacije, te način i postupak ostvarivanja prava na samoupravljanje.

Potrebno je osposobljavanje postojećih organizacija poljoprivrednika u pravcu takvog njihovog organiziranja da predstavljaju organizaciju agroindustrijskog tipa, kroz koju bi se mogle zadovoljiti pretežne potrebe sela, a čija djelatnost bi bila usklađena s interesima poljoprivrednika. Na područjima, gdje ne djeluju organizacije poljoprivrednika, treba prići njihovom osnivanju na osnovi odredaba Zakona o udruženom radu.

Kao primjer organizacije koja već sada predstavlja praktično društveno-ekonomski centar sela, navodimo Poljoprivrednu zadrugu »Jankovci« Stari Jankovci, o kojoj dajemo osnovne podatke.

PZ »Jankovci« iz Starih Jankovaca nastala je spajanjem seljačkih radnih zadruga Starih i Novih Jankovaca 1955. godine. Od prvih početaka rada Zadruga djeluje u izvjesnom smislu kao specijalizirana Zadruga, koja se bavi isključivo poljoprivrednom proizvodnjom, razvojem i unapređivanjem ove proizvodnje, te organiziranjem kooperativne proizvodnje svih vrsta poljoprivrednih proizvoda, bez obavljanja trgovačke djelatnosti, tako da bez obzira na različite poteškoće u poslovanju proteklih godina nije bilo dileme u pogledu sadržaja rada ove Zadruge.

Jačanjem Zadruge u proteklom periodu i izdvajanjem znatnih sredstava za razvoj poljoprivredne proizvodnje i investiranjem u objekte potrebne selu, Zadruga je i praktično postala ne samo Zadruga udruženih poljoprivrednika i radnika Radne zajednice Zadruge, nego Zadruga sela.

Zadruga djeluje kao jedinstvena organizacija poljoprivrednika, bez OOUR-a na području sela Stari i Novi Jankovci. U sastavu Zadruge poslovanje se obavlja putem organizacijske jedinice i to:

- za suradnju sa selom
- za ratarstvo (vlastita ekonomija), te zakup veličine oko 700 ha
- strojni park s radionicom
- služba za zajedničke poslove.

U Zadruzi djeluju slijedeći organi upravljanja.

1. SKUPŠTINA ZADRUGE kao najviši organ upravljanja koji broji 35 članova, od čega je 18 poljoprivrednika i 17 radnika, rješava najvitalnija pitanja rada i razvoja Zadruge, a između ostalih:

- donosi samoupravne opće akte Zadruge,
- utvrđuje programe rada i razvoja,
- odlučuje o raspodjeli dohotka i upotrebi sredstava za fondove Zadruge,
- prati, usmjerava i kontrolira izvršenje i ostvarenje utvrđenih programa rada i razvoja i drugo.

Skupština Zadruge donijela je odluku o organiziranju proizvođača pojedinih proizvoda u smislu specijalizacije, koji bi obuhvatili sve proizvođače jedne kulture ili proizvoda, kao npr. za pšenicu, kukuruz, šećernu repu, suncočket, tovnje svinje, tovnju junad i slično.

Zadruga će izdvajati potrebna sredstva za rad ovako organiziranih proizvođača koja su do sada akumulirana.

Ovako organizirani proizvođači raspravljali bi i odlučivali: O dijelu proizvodnih planova i programa razvoja, koji se odnose na određenu proizvodnju, o uvjetima privređivanja i dr.

Poljoprivrednici — članovi Zadruge i kooperanti slobodno odlučuju da li će se baviti jednom ili s više proizvodnji i biti uključen u jedan ili više ogranaka u Zadruzi.

2. ZBOR POLJOPRIVREDNIKA-ČLANOVA ZADRUGE čine svi individualni poljoprivrednici, koji su članovi Zadruge, a Zbor poljoprivrednika nadležan je da raspravlja i odlučuje o pitanjima od interesa za poljoprivrednike — članove Zadruge i Zadruge kao cjelinu. Zbor raspravlja i odlučuje o:

- pitanjima iz oblasti unapređenja poljoprivredne proizvodnje,
- unapređenju i proširenju proizvodnih odnosa,
- proizvodno-financijskom planu — dijelu koji uređuje odnose sa selom,
- učesće Zadruge u akcijama razvoja i unapređenja sela Stari i Novi Jankovci,
- kandidatima za članove Skupštine Zadruge i sl.

3. UPRAVNI ODBOR je izvršni organ Zadruge, a nadležan je za pripremu prijedloga za donošenje odluka o pitanjima o kojima odlučuje Skupština Zadruge i da se brine o izvršavanju tih odluka. U prvom stupnju odlučuje o zahtjevima poljoprivrednika za prijem u članstvo Zadruge. Upravni odbor ima 9 članova, od čega 4 poljoprivrednika i 4 delegata radnika Radne zajednice, dok je direktor Zadruge po svom položaju član Upravnog odbora.

4. ZBOR RADNIKA čine svi radnici Radne zajednice Zadruge, a nadležan je da raspravlja i odlučuje o pitanjima iz oblasti međusobnih odnosa radnika u udruženom radu.

Zadruga ima 82 člana sa 155 domaćinstava, ali po bilo kojem vidu proizvodnje surađuje s oko 500 poljoprivrednih domaćinstava na području sela Stari i Novi Jankovci. Kada se radi o uvjetima za sticanje svojstva člana Zadruge, pored uplate udjela, prihvatanja jamstva za obveze Zadruge i prihvatanja samoupravnih općih akata na osnovi odluke Skupštine Zadruge, poljoprivrednik sa Zadrugom sačinjava **opći ugovor o dugoročnoj poslovnoj suradnji**.

Naime, često se govori o udruživanju rada i sredstava, ali se rijetko vidi kakav rad i koja sredstva se udružuju. Upravo ovim općim ugovorom o dugoročnoj poslovnoj suradnji Zadruga želi doći do podataka o tome u kojem će se vidu ostvarivati poslovna suradnja, da li poljoprivrednik udružuje samo svoj rad ili i rad članova domaćinstva, sredstva rada i koja (oranice, voćnjake, livade, stočarske objekte, poljoprivredne strojeve), s radom i sredstvima rada Zadruge, s tim da bi se konkretna suradnja, ovisno od vrste udruženih sredstava, utvrdila posebnim ugovorom.

Općim ugovorom utvrđene su slijedeće obveze poljoprivrednika:

— da u toku jedne godine ostvaruje poslovnu suradnju izraženu kao vrijednost usluga i prometa u iznosu najmanje 10.000 d.

— da primjenjuje stručne upute, koje se temelje na ugovorima i programima suradnje,

— da kod investicijskih ulaganja koristi usluge stručnih službi Zadruga,

— da u poljoprivrednoj proizvodnji koristi reprodukcijски materijal i usluge Zadruga,

— da početkom svake godine ugovori proizvodnju i da plasira ugovorene i slobodne tržišne viškove putem Zadruga, a na osnovi tržišnih uvjeta ili uvjeta iz posebnih ugovora.

Prava poljoprivrednika iz općeg ugovora:

— pravo na samoupravljanje u skladu sa Statutom Zadruga,

— odlučivanje o usmjeravanju dohotka, elementima plana i programa,

— prvenstvo u odnosu na neudružene proizvođače u svim oblicima poslovnih odnosa,

— korištenje investicijskih i obrtnih kredita i prava na dio ostatka dohotka Zadruga, ovisno od učešća u njegovom stjecanju, pri čemu se kao osnov uzima obim poslovne suradnje.

Zadatak Radne zajednice iz općeg ugovora je:

— preuzimanje proizvoda na osnovi posebnih ugovora,

— osiguranje cijene robe u skladu s tržišnim uvjetima, ali najmanje uz garantirane cijene,

— vođenje evidencije efekta poslovnih odnosa udruženog rada i udruženih sredstava, ovisno od učešća u stjecanju, kako bi se mogao utvrditi doprinos zajedničkom dohotku,

— vođenje evidencije o kreditiranju poljoprivrednika i drugo.

Na osnovu općeg ugovora sačinjavaju se posebni ugovori, kojima se reguliraju konkretni odnosi u pogledu udruživanja zemljišta, otkupa zemlje, zajedničkih ulaganja, prihvatanja rizika, učešća u zajedničkom dohotku i drugo.

Prisutno je apsolutno povjerenje poljoprivrednika u svoju Zadrugu, koje se najbolje očituje u stanju štednje. Svi poslovni odnosi vode se putem štednih knjižica, a ukupan broj štediša i ukupan iznos štednje se povećava. Godišnji promet putem štednih knjižica iznosi preko 10 miliona dinara.

Efekat udruženih sredstava i rada koji se odražava kao akumulacija Zadruga, koristi se ponovo u zajedničkom interesu sela. Tako je Zadruga učestvovala u izgradnji Zdravstvene ambulante, Veterinarske ambulante, škole u selu, odnosno Zadruga dodjeljuje građevinsko zemljište koje će se prodati za oko 1 milion dinara, a iznos upotrijebiti za izgradnju nove škole. Nadalje, Zadruga je dala bespovratnih sredstava za izgradnju komunalija i kreditnih sredstava za asfaltiranje ceste Jankovci — Petrovci u iznosu oko 2 miliona dinara.

Radnici Zadruga i nastavno osoblje škole i učenici, zajednički koriste godišnji odmor na moru. Takođe se zajednički obrađuje zemlja Učeničke zadruga, a Škola pruža pomoć zadruzi u ubiranju plodova. Nema ni jedne djelatnosti u selu, u koju direktno ili indirektno nije uključena i Zadruga. Isto tako i društveno-političke aktivnosti.

U toku je transformacija Zadruga u smislu primjene Zakona o udruženom radu.

Neophodno je daljnje razvijanje samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa na selu osposobljavanjem postojećih organizacija u kadrovskom, organizacijsko-tehničkom i ekonomskom pogledu.

Na planu udruživanja rada i sredstava rada intenzivno treba kontinuirano raditi na uključivanju većeg broja poljoprivrednika u organizacije poljoprivrednika na realizaciji programa proizvodnje, a putem:

— udruživanja mehanizacije u vlasništvu poljoprivrednika i njenog angažiranja na realizaciji programa kooperacije,

— uzimanje zemlje u zakup i otkup zemlje, čime će se ubrzati proces podruštvovljavanja zemljišta, povećati proizvodnja i smanjiti površine neobrađenog zemljišta,

— udruživanja sitnih parcela u krupnije radi bolje primjene suvremene tehnologije u proizvodnji,

— organiziranja poljoprivrednika u proizvodne jedinice prema specijalizaciji proizvodnje, kao npr. proizvodnja mlijeka, prasadi i tovnih svinja, pojedinih ratarskih proizvoda i dr.,

— organiziranja štedno-kreditnog poslovanja, što će doprinijeti usmjeravanju sredstava,

— udruživanja i šireg poslovnog povezivanja s organizacijama prerade i prometa u razne oblike udruživanja prije svega u složene organizacije, poslovne zajednice iz razloga poslovnih interesa za zadovoljavanje zajedničkih potreba,

— udruživanja u Zadružne saveze i druga opća udruženja, a preko općih udruženja u Privrednu komoru, putem koje bi ostvarivali zajednički opći i društveni interes.

Obzirom na krupne zadatke na planu samoupravnog organiziranja sela, struktura i broj stručnih kadrova u organizacijama poljoprivrednika ne zadovoljava i neophodno je voditi kontinuirano kadrovsku politiku putem SSRN i SK, kako bi se stihijnost na ovom planu svela na najmanju moguću mjeru. Primjera radi, navodimo da je u organizacijama poljoprivrednika koncem 1976. godine bilo zaposleno:

— agronoma	170
— poljoprivr. tehničara	202
— veterinara	14
— veterinar. tehničara	15
— ekonomista	29
— ekonomskih tehničara	208
— pravnika	4

Pored osiguranja potrebnih kadrova za realizaciju utvrđenih programa neophodno je znatno veću pažnju obratiti dopunskom obrazovanju poljoprivrednika, kako bi se u potpunosti osposobili za primjenu naučnih agrotehničkih dostignuća u praksi, a s ciljem povećanja proizvodnje, smanjenja troškova i povećanja dohotka.

Iz navedenog se nameće zaključak, da je realiziranje stavova društveno-političkih organa i organizacija i odredaba pozitivnih propisa o udruživanju poljoprivrednika moguće realizirati jedino uz puno angažiranje svih zainteresiranih, kako poljoprivrednika, tako organizacija poljoprivrednika i društveno-političkih organa i organizacija.

Na planu udruživanja radi i stavlja se u obzir i potreba kontinuiranog razvoja i održavanja u okviru organizacije poljoprivrednika na realizaciji programa proizvodnje, a putem:

- udruživanja u vlastitu poljoprivrednu i njeno angažiranje na realizaciji programa kooperacije,
- uzimanje zemlje u zakup i otkup zemlje, čim se u istom procesu podstavlja zemljište, povećati proizvodnja i zauzeti površine neobrađene zemljišta,
- udruživanja u skupne parcelne i skupne radne površine u okviru zajednice (poljoprivrednika i proizvođača prema specifičnosti proizvodnje, kao npr. proizvodnja mlijeka, prasadi i lovanja svinja, pojedinih vrsta voća i dr.),
- organiziranje stručnog osposobljavanja, što će doprinijeti razvoju proizvodnje,
- udruživanja i stvaranje zajednica u organiziranju proizvodnje i prometa u razne oblike udruživanja prije svega u okviru organizacije, što je potrebno za zadovoljavanje zajedničkih potreba,
- udruživanja u zajednice razne vrste i druge oblike udruživanja u cilju udruživanja u privrednu zajednicu putem koje bi ostvarili zajednički opći i društveni interesi.

Općenito na skupne radnje na planu samostalnog organiziranja se odnosi i broj stručnih kadrova u organizacijama poljoprivrednika na razvoju i neophodno je voditi kontinuirano kadrovanje politički i stručno osposobljavanja i neophodno da se stihnost na ovom planu ne razmija moguću mjeru primjena radi navodimo da je u organizacijama poljoprivrednika koncem 1976. godine bilo zaposleno:

— pravnik	4
— ekonomskih tehničara	208
— ekonomista	29
— veterinar. tehničara	18
— veterinar	14
— poljopriv. tehničara	202
— agronom	170